

ELS QUE SE'N VAN

Indaleci Castells i Oller

Indaleci Castells i Oller és mort. Ha mort a Valls, la seva ciutat nadiua, d'on gairebé mai no havia sortit. Ha mort al mig del camp que en estimava tant — que havia cantat en versos magnífics — a la seva masia de la Plana de Berga, voltat de garrofers, d'avellaners i ceps. Amava de resseguir els vells senderons amics, enllair-se als pujals propers i embriagar-se davant la verdor ondulant que s'estén fins allà lluny, sota els carres d'aurats de Tarragona.

Escriptor brillant, polemista agut, hauria pogut brillar com un estel de primera magnitud. Castells volgué endur-se'l a Madrid. Començà, a Barcelona, a treballar i col·laborar a "La Renaixença". Però se n'entornà de seguida al seu poble. Era modest, sense ambicions. Preferia a la glòria la quietud vilatana, l'escorcoll dels arxius en la nit silenciosa, fins que l'alba s'aiguava.

Essent dotat per a l'art pob-

car que sovint no se'n tingué res, o en l'anticatalanisme, encara que molts cops es fos catalanista, Indaleci Castells i Oller de vegades hagué de contrariar superficialment els seus sentiments veritables. Però el patriota era dins, silenciós, com sempre, arborat tanmateix, roent com una brasa de lava sota la neu. I ell, que en la seva joventut havia ja contribuït, amb altres valencians, a sostenir "La Patria Catalana", un dels primers periòdics catalanistes que van sortir, ha fet ofensa, també, a Catalunya, de les hores millors, les més serenes i pures de la seva vellesa, massa aviat truncada.

Donat de cada dia més a les seves recerques històriques, es complia a fer ressaltar l'espirit patriòtic d'aquells "sediciosos" tarragonins del primer terç del segle XVII, d'aquells Camarquet, Guardiola, Gatzés, Redó, García i tant d'altres que poc a poc ell anava des-

1930. Una onada democràtica ha passat per damunt de França. En 1924 la reacció ha estat batuda. Poincaré i Millerand han volat com plomes sota la pressió convergent del socialisme i de la francmaçoneria. "Le Quotidien" ocupa, en la República, el lloc que havia monopolitzat "Le Temps".

Jo em pastejé per París com a casa meua. Es en aquesta ocasió que Primo "s'invità" a París i que Herriot, en una fotografia memorable, li girà l'esquena.

El 14 de juliol de 1926, per primera i única vegada a França, sota el comandament de Martí Vilanova, fou xifrada la revista de l'Apoteosi nacionalista francesa, a la qual acudí Primo. 14 catalans, entre els quals hi havia Martí Vilanova, Fontbernat, Fabregat, Ventura Gassol, foren detinguts. Es l'única vegada que es descuidaren de mi. No vaig ésser agafat i encara me'n dono vergonya.

A les dues de la matinada, per la influència d'un "biabe" francmaçon, els catalans foren alliberats, després que els esbirros de la policia apallissaren Ventura Gassol.

I, 2, 3 de novembre de 1926. Sis-cents catalans marxaren cap al Migdia armats fins a les dents i amb unes ganes de "greca" que espaventa.

No és ara el moment de donar el nom del traïdor, Garibaldi? Briand? Un regiment de senegalesos i una companyia de la brigada mòbil de la gendarmeria francesa detenen 130 catalans dispersats en deu grups. Aquesta vegada jo hi era! Les presons de Perpinyà no havien previst mai la possibilitat d'una "clientela" tan nombrosa. Hom decidí d'instal·lar-los a una caserna desafectada, anomenada l'Acadèmia. Dins l'Acadèmia constituïrem immediatament un Soviet. El camarada Boronat s'encarregà de les reclamacions. Un dia el prefecte senyor Carles li demanà, somrient: "I doncs, com va el menjar?". Boronat, impertorbable: "Poc i dolent".

L'endemà ens augmentaren la ració.

"Editarem" un diari de la presó que compoem a la tarda i que sortia a primera hora del matí.

Fontbernat organitzà un cor de 130 components, al qual s'hi afegiren, els darrers dies, els negres que ens vigilaven a la presó.

Foren organitzades una sèrie de conferències sobre diferents temes polítics i socials d'actualitat. Jo i En Ramon Martí de Manresa escrivírem uns "Pastorets". El "niflu Jesús" era un company nostre boador, el qual sortí, surs un breu, amb guants de boxa i ulleres de carot.

En acabar la representació caigueren sobre els autors, sense modestia, 300 sabates farrades de 3 quilos 300 grams cada una.

l'acció. Ventura Gassol havia rebut a Valls, en el seu propi despatx, "sediciosos" hereus de l'espirit d'aquells altres de dos segles enrera, que semblava com si rumoregessin misteriosament entre mig de la paperassa que omplia la taula, calaixos i prestatges de la seva cambra de treball.

A Barcelona, a París o a Brussel·les algú sabia què podia hom esperar en tots i en qualsevol moment d'Indaleci Castells. Ell, amb la triple eficàcia del seu patriotisme, de la seva intel·ligència i del seu silenci, era un dels més afortunats amics de Macià que, escompartats per tot arreu, han estat els servidors de l'honor de Catalunya durant aquests sis anys foscos de primera Dictadura.

Indaleci Castells i Oller, un home que no volgué renom ni notorietat ni orers, que ni tan sols signava els troballes que anava publicant, bé mereix un record de tots els catalans en el moment que s'ha allunyat per a sempre dels nostres.

M. G. A.

Les presons de França

Forem expulsats de França. El prefecte senyor Carles ens deixà escollir l'aliment de la porta de sortida. Tots, amb una unanimitat sospitosa, escollírem Andorra.

Lavors el prefecte es formalitzà i ens envia a Bèlgica, acompanyats de la policia.

Mentrestant, tots els que per indicació de la policia o per indiscreció de la correspondència, foren assenyalats per haver intervingut en la compra d'armes, foren processats, sota l'acusació de dret comú i de "compra il·lícita d'armes i d'explosius".

El meu nom no figurava en cap de les lletres interceptades. Però jo vivia en la casa de Vilanova i de Fabregat, que era una mena de "cova de lladres", que diuen els reporters polítics. El dia abans de marxar a Prats de Molló es reuniren a casa nostra més de 30 revolucionaris de tots els països, i tre els quals un anarquista rus famós que parla 14 llengües.

Un grup, en el qual hi havia Fabregat, Garró i jo, forem consignats durant vuit dies, no sabem encara per què, en una habitació de la rue de Saussais, que més tard el famós procés d'Almasov ha fet cèlebre.

Ens donaven 200 francs diaris per a la minestra. Al matí anàvem "a plaça" acompanyats per dos policies. Ja no cal dir que aprofitàvem l'ocasió per fer "meeting" sota la vigilància discreta i somrient dels gendarmes.

No recordo el nom del nostre cuiner, però des d'aquestes columnes li adreço totes les benediccions.

El primer dia que entràrem a la rue de Saussais ens demanàrem, una mica sorpresos, on aniríem a dormir. El policia ens digué que ja ho havien previst i que tenien un "hotel" a la nostra disposició.

I en efecte, cap allà a entrada de foc, un camió ens vingué a buscar i ens conduí al... calabós dels Campes Elisis.

(No cal que el nom indecís a error els amables lectors de LA RAMBLA. Si en un moment la democràcia francesa ha volgut fer honor al lema històric: Fraternitat, Libertat, Igualtat, ha estat en aquesta ocasió. El calabós dels Campes Elisis, en efecte, és "igualment" infecte i maledicent que cap altre calabós de situació més modesta.)

Protestàrem sorollosament. Amagàrem de revoltar-nos i ens donaren satisfacció: vuit matalassos.

Després de nou dies d'aquest règim més aviat paradoxal, ens conduïren a la Santé. I ara, si fos un escriptor "de debò", faria la crida regimentària a les mures perquè m'inspiressin la indignació necessària per a descriure la presó de la Santé.

Tot allò de "no hi ha qualificatiu...", "és indignu d'un país civilitzat...", "sembla estrany que França...", seria apropiadíssim.

Bastaria que es doni una estadística oficial. Després de sis mesos de règim cel·lular, el 43 per cent dels presos donen senyals de bogeria.

Nosaltres hi passàrem dos mesos, però amb dos o tres catalans a cada cel·la. Això feu no sols suportable, sinó agradable la nostra estada. Francesc Macià visqué sol, en una cel·la tan plena de fum dels seus interminables cigars, que semblava un núvol. Macià es ressentí dolorosament d'aquesta detenció i d'aquest isolament. I si una vegada sentí una emoció intensa, fou quan, en acomiadar-me de l'avi venerable, vaig besar-li la cara seca i enèrgica.

En la meua cel·la érem quatre: Martí Vilanova, Figueres, Boronat i jo.

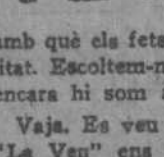
Passàrem el temps llegint i comentant la Història Universal de Wells i el Report de les Trade Unions angleses a Rússia.

Figueres i Boronat improvisaren un melodrama en 17 actes i 14 personatges.

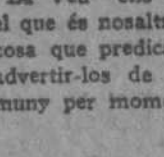
Passàrem Nadal a la presó. El director (fou el que més tard "deixà escapar" Daudet) ens donà una hora de permís per poder cantar cançons de bressol... Cantàrem la Internacional i Els Segadors.

"La Veu", comentant els incidents de Sant Sebastià escriu: "Escòltem amants aquesta tocs d'atenció amb què els fets ens criden a la realitat. Escòltem-ne la significació que encara hi som a temps."

Vaja. Es ven que a l'últim els de "La Veu" ens donaran la raó, car el que és nosaltres no hem fet altra cosa que predicar-lo així mateix i advertir-los de què el temps s'esmuny per moments...

Es curiós constatar que en el moment precis que els nostres obrers haurien de trobar entre ells el llac d'unió, es desfacin a mossosges els uns als altres, produint un trist espectacle que seria necessari evitar. Tant a "Solidaridad Obrera" com a "Treball", a "La Batalla" com a "Acción", a "Tierra y Libertad" com a "La Terra", a "L'Opinión" etc., els nostres dirigents socials s'escometen amb una fúria que caldrà reservar per als elements de la dreta. El mot de Camille Pelletan: "Pas d'ennemis a gauche!" hauria d'ésser reprès de

nou per aquests capítols que no volem que no es era més que d'agremar-se per a aconseguir un programa mínim: és a dir, una república democràtica on tothom sigui lliure de la seva llibertat individual.

A aquesta gent dels ideals terribles caldrà recordar les aquelles paraules que va dir Blasco Ibáñez d'irrigint-se a uns anarquistes que l'interrompien en el mltim històric de la "Salle des Sociétés Savantes", de París:

—Bueno, ahora vamos por la República, y luego ya veremos qué es lo que hay que conseguir de más, porque si nos empeñamos en arreglar nosotros al mundo, ¿qué vamos a dejar para que hagan nuestros hijos? ¿Se van a aburrir?

Tothom coneix aquell senyor Josep M. Valls, director general d'Agricultura en temps de la Mancomunitat.

Aquell bon senyor, quan veié que allò de la Dictadura s'anava allargant, decidí fer la virada i obtingué un càrrec corresponent a la seva carrera en el govern civil de la província de Girona. Amb el Chamorro anticatalà estava a partir un pinyó.

Notes marginals

València i el catalanisme

Durant els meus viatges no deixo mai de llegir els diaris catalans. Aquesta lectura és per a mi una agradable obligació, i font, a més, de suggestions i d'ensenyances. Així, doncs, he pogut remarcar que, d'algun temps ençà, ha canviat radicalment el to i l'estil de "La Veu de Catalunya".

Aquest venerable diari, habitualment tan assenyat i tan polític, adopta ara unes actituds apocalíptiques i un lèxic de Judici Final dignes d'estudi. Els seus homes tenen una susceptibilitat tan fina des de la càrrega de Primo de Rivera, que hom no pot ni mirar-los sense que s'indignin i comencin a clamar al cel. Tot els sembla demagògic, boixerisme i apassionat. A Catalunya no hi ha més que una cosa seriosa, digna i decent: la Lliga Regionalista. Els que no hi són, és perquè no tenim seny ni sabem d'on ens agreda la sebasta... Doncs bé: jo, que sóc un d'aquests que no hi són, vull contribuir modestament a mantenir l'excitació d'aquests senyors, començant per dir que l'aversió que els valencians d'esquerra han sentit sempre pel catalanisme, ha estat motivada per la política de la Lliga.

Cal veure les coses tals com són. A València, la majoria era republicana i votava En Blasco Ibáñez i En Soriano. El primer, que era l'únic home de gran talent organitzador de la política valenciana, havia estat un gran amic d'En Teodor Llorente (que l'admirava) i d'En Constantí Llorenç. De jove, escrivi també en valencià. Sentí un gran amor per València (les seves darreres novel·les ho palesen encara) i fou valencianista a la seva manera (cal no oblidar que era de procedència federal). Ara bé: Blasco era republicà abans que res i donà al seu partit polític aquesta actitud intransigent.

En aquella època, el catalanisme es pot dir que estava exclusivament representat per la Lliga, dins la qual predominaven els elements de dreta, els oportunistes. Aquests elements donaven al catalanisme un to marcadament conservador, de vegades adhoc clerical i, de fet, sempre monàrquic. La Lliga i el catalanisme esdevingueren, als ulls dels valencians, una mateixa idea. Aquesta és la raó que molta gent mal informada del meu país encara confongui una cosa amb l'altra.

La Lliga sempre ha estat oportunista, i aquest caràcter no podia avenir-se de cap de les maneres amb l'actitud d'intransigència doctrinal del republicanisme valencià, el qual no podia admetre el discurs d'En

Cambó quan la visita del Rei a l'Ajuntament de Barcelona, i altres situacions d'aquest gènere, que culminaren en el fracàs de l'Assemblea de Parlamentaris, precipitant per l'oportunitat de qui tot-hom sap.

El mal més gran que la Lliga ha fet al moviment català al meu país ha estat el d'aferrar-hi la creença que "el catalanisme" era una tendència reaccionària, poc escrupolosa, quan es tractava d'obtenir hipòtesis avantatges i causa principal de la salvació de la monarquia en les hores crítiques de 1917. No fa gaires anys, cada cop que els valencianistes empraven públicament la llengua pròpia davant un auditori republicà, els nostres oients s'indignaven, demanaven "Que habie en español!", com un insult màxim, ens deien "catalanistes". (El senyor Cambó recorda vivament una certa escena d'aquest gènere que li fou dedicada.)

El catalanisme ha anat guanyant simpaties i respectes a València, a mesura que s'ha anat fent més esguerrada, és a dir: a mesura que s'ha anat allunyant de la ideologia i dels procediments de la Lliga. En Rovira, i Virgili, En Macià i tots els homes d'Acció Catalana, tenen avui entre el poble valencià una simpatia que els senyors de la Lliga no han tingut ni tindran mai. Hom ja no diu a València que "el catalanisme" és reaccionari; hom diu, sensiblement, que hi ha catalanistes reaccionaris, i tothom sap qui són. La situació s'ha aclarit, per fi, i els meus coeterranis saben ja de què va quan es tracta del període pre-dictatorial i dels set anys ignominiosos.

València és un poble que vol coses clares, tot o res, i que rebutja amb fàstic l'oportunisme i la concupiscència. Ha lluitat en el carrer i no ha tingut mai el gest repressiu del captaire de concessions. El haurà sempre una minoria plutocràtica que seguirà la Lliga i, per sonalment, el senyor Cambó, més per veure si poden fer cinc rals de cada pesseta que per entusiasme ideològic. Però el poble valencià, el veritable poble, no respectarà el cordial simpatia les reivindicacions catalanes més que gràcies als partits d'esquerra, els quals li són penyorats que aquestes reivindicacions poden ésser assolides sense lesionar els alts interessos de la llibertat de tots els espanyols, tantes vegades maltractats pels qui s'atorgaven el monopoli del catalanisme.

ARTUR PERUCHO

París, agost de 1930.

INSTITUCIO CULTURAL PEDAGOGIUM

Balmes, 293, torre-jardí. Telf. 76210. - Primera Ensenyansa. Batxillerat - Idiomes - Professorat titlar. - Nombre limitat d'alumnes. - Matrícula de 10 a 13 i de 16 a 19.

LA POMA DE LA DISCORDIA

I pensar que la volen per salvar un cuc...

(per Ben Boñill)

Senyor Martin, senyor Martin! Vós que sembleu un internacionalista tan equànime i tan ben disposat ens heu deixat sorpresos amb aquestes rutilles que reproduïm d'un article que us tradueix l'òrgan de la Lliga Regionalista a Catalunya:

"Actualment, però, la situació de les minories és extremadament diversa: àdhuc a variable cada any. Així, els catalans, que l'any passat es consideraven com els més oprimits, avui es veuen en vigílies de governar Espanya per mitjà d'En Cambó. La roda ha girat."

Aquesta frase, en boca de l'Estel·lic a la terrassa del Kursaal, entre dues glosades d'Henry Clay, pot tenir una certa gràcia. Però, escrita al "Journal de Genève", signada per vós, senyor Martin, és completament lamentable.

Quan el senyor Cambó torni a ésser ministre, senyor Martin, ho serà per compte propi i sense altra representació catalana que la seva, la de l'Estel·lic i la d'alguns senyors de "La Veu". La roda ha girat, és cert, però la seva rotació no ha servit per a suprimir la situació d'oprimits dels catalans, sinó per a preparar noves plataformes ministerials als prohoms monàrquics-crisol·lants.

Als lectors de "La Veu", han constatat amb la natural satisfacció que Josep Pla s'afina cada dia més. El seu

solo de clarinet "polèmic", com diria el mateix, acabarà éssent un anunci dels perfums Mirurgia. L'altre dia, en un article en el qual hi sortien

els cinc o sis discos que té en cartera per divertir els lectors, apareixia un paràgraf en el qual deia que En Nicolau d'Olier i En Boñill i Maties "posen la boca en forma de gessamí".

Quan escrivia a "La Pòbli" hauria dit que "posaven la boca en forma de cul de gallina". Però, als serafics lectors de "La Veu" aquesta, diem-ne figura literària, els reprindria. I és qüestió d'afinar-se, és clar.

a fracs de l'alcide de Borge. En una reunió recent celebrada a Borge entre una determinada comissió que visita el Capità General, i les forces vives de la població, l'alcide senyor Claveria —ex-vicepresident pupil—, indignadíssim per un article de LA RAMBLA, proposà que s'afegís acte de falsat contra les afirmacions d'aquell article.

L'ex de l'alcide fou sorollós. La majoria dels reunits s'hi negaren resoltament. La resta féu l'orni, molt diplomàticament.

Nosaltres fem present al senyor Claveria, pel que li convingui, que encara no hem acabat. Que encara n'hem de parlar detingudament de Borge Blanques.

es va acabar la xerrameca d'aquells valents.

Calvo Sotelo, Primo de Rivera (José A.), Guadalupe, etc., etc.

Una lligó tan severa que és possible que aquesta camarilla perdi definitivament les ganes d'anar pel món a fer l'honor defensant la dictadura de Primo de Rivera.

Una lligó tan severa que és prou eloqüent, ella sola, per fer rodar algun cap pel qual, aquesta darrera temps han passat encara velleïtats dictatorials.

És possible que a hores d'ara, amb la cara inflada a bufetes, l'ex-membre Calvo Sotelo, amb el nostre Aunós, "el niño prodigio" de la dictadura, comenci a pensar seriament que potser ho va fer més malament del que es pensava.

Aquest número de LA RAMBLA DE CATALUNYA ha hagut de passar per la censura

TALLERS I GARATGE COLOMER

Muntaner, 180 - Telf. 72653
Grans tallers de reparació d'automòbils, amb
utilitat modern, Especialitzat en Essex,
Hudson, Stutz i Packard
Pròxim trasllat als nous locals del car-
rer de Gelló (entre Muntaner i Arbau).

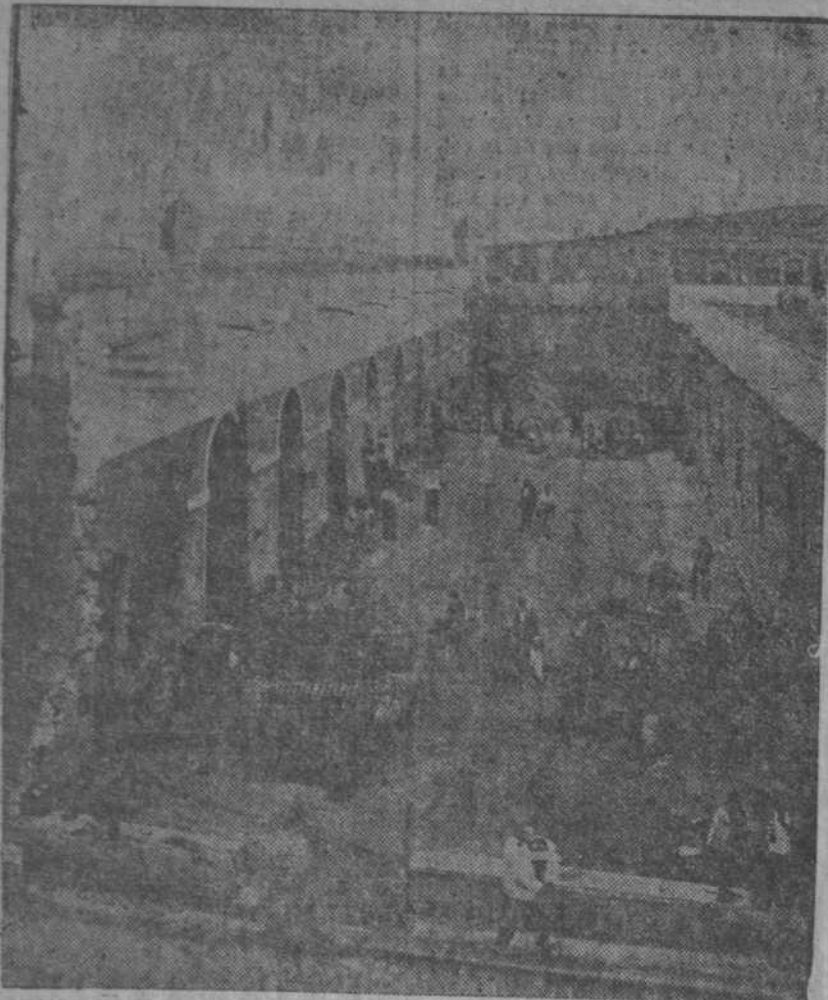
la rambla de catalunya

(esport i ciutadania)

Braçalets fantasia
Agulles novetat

J. ROCA

Rbla. del Centre, 33
Passatge Bacardí, 2

UN PATI DEL PENAL.

on les anyades passen desesperadament lentes...

LECTOR, CIUTADA:

Es possible que en llegir l'encapçalament del meu article d'avui no puguis evitar un gest fatigat i enutjat: quantes presons!

Però, lector, em temo que encara hauràs de sentir parlar de presons moltes vegades. Què volent El règim carcelari de l'Estat espanyol és això: una trajectòria equivocada i cruel, amb més aire de venjança que de correcció, amb més tragèdia que generositat. Ell ha creat, en una absurda escola d'odi, aquest tipus de director que és Don Heracleo. Aquest tipus de director que és — i el periodista l'ha vist de molt prop — Don Diego Robles, del penal de Figueres. Si alguna digna excepció hi ha dintre el Cos — i és possible que hi sigui — no fa altra cosa que confirmar la regla.

FIGUERES TAMBÉ!

Els homes del Comitè de presos van haver de denunciar-me, l'altre dia, aquest nom:

—Figueres! Figueres també!... Aneu-hi. Els germans dissortats del penal demanen auxili de l'altre infern—quina paradoxa!—de l'Emppordà...

I he anat a Figueres. Hi he anat en companyia del meu amic Lluís Companys — esperit europeu, sempre alerta a la crida fraterna i dolorida del germà home. Hem anat a Figueres i hem pujat tots dos, sota la solitud, el camí del castell. Veus ponderadíssimes de la ciutat ens havien dit, poca estona abans, la seva indignació per greus iniquitats comeses darrera aquells murs hostils del penal. "No entrareu allà dins...", havien afegit.

Però Companys i jo hem entrat. Com? No interassa ara. Hem entrat al penal de Figueres, hem parlat amb el seu director, hem parlat amb uns oficials, hem parlat amb tres reclusos. Un d'ells era aquest pobre mió innocent i rebel — jo n'he hagut de parlar moltes vegades — que és diu Remigi Climent, amb una cadena perpètua davant de la vida trencada per la fatalitat. Té una mirada brillant i directa i un rostre nòrdic, sota el casquet groc. No cal més que mirar-lo a la cara per veure que aquell home no ha comès

el crim de què se l'acusa, que aquell xicot no és un pistolero.

ELS "CLIENTES" DE LLUÍS COMPANYS

Diego Robles: un tors enorme, propici a totes les reverències. 1'80 metres de talla. Celles negres, espessíssimes, sota un front estret. Uns foscos i mats, que no miren mai a la cara. Les ulleres d'or posen damunt el dibuix allargassat del nas un arabesc jueu.

Ha estat, però hem aconseguit permís per parlar amb tres "clients" de Companys. Quines estranyes vacil·lacions ha passat Don Diego Robles en la llarga i silenciosa meditació que ha precedit, en el local desmarxat de l'oficina, l'ordre de la seva veuassa murciana.

—Extienda V. permiso para entrevistar al abogado señor Companys y de... ¿Usted también es abogado? —m'ha preguntat.

—Mi "pasante", señor Robles, —y de su pasante, con los reclusos tal, tal i tal.

Mentre l'oficial estenia l'ordre, el director ens ha donat conversa: —¿Qué clientes tan terribles tiene usted, señor Companys? ¿Qué clientes!

I, davant la mirada sorpresa de Companys, el director del Penal de Figueres ha afegit, amb un tic d'horror en la veuassa: —Sí, hombre, sí. Esos sindicalistas... Ustedes no saben lo terribles que son esos desgraciados. Aun en la cárcel quieren seguir siendo sindicalistas y, ¡claro, esto no puede ser!... ¡Hay que ver, Dios mío, a dónde llegamos!

"Sindicalistas"... El to amb què tot un director d'un penal com el de Figueres ha pronunciat aquesta paraula m'ha explicat el secret de moltes coses. Sindicalista! Un sindicalista és pitjor, als ulls d'aquest home al qual ha estat confiada la direcció d'un penal, que un parricida, que un assassí, que un vesànic, que qualsevol d'aquestes desferres humanes que el crim i la misèria han llançat als presidis.

Sindicalista! Això és —veritat, senyor Robles, director del penal de Figueres? —homes fora de la llei, atracadors, pistolers, bandits, perturbadors, agitadors, incendiaris,

PRESONS D'ESPANYA

Un altre presidi i un altre director!

JA NO ES LA PRESO DE BARCELONA SOLA: ES, TAMBE, EL PENAL DE FIGUERES. EL SEGON DON HERACLEO ES DIU AQUESTA VEGADA DON DIEGO ROBLES

boigs, bèsties humanes sense correcció possible, assassins dels quals la societat — aquesta absurda societat que hi ha al cap d'un director de Presons com Don Diego — no pot fer altra cosa que venjar-se... —Sindicalista!...

Ni una rèplica — i hauria estat viva — no sortí dels nostres llavis. Hauria estat inútil. Ens miràrem, descoratjats, revoltats. Podíem dir-li, a aquell Don Diego, que sindicalista podia voler: dir obrer, podia voler dir organització, podia voler dir consciència d'home, afany de superació, esforç de justícia, solidaritat de dolor, de lluita i de llegat... Podíem dir-li, sí. Però el senyor director del Penal de Figueres s'hauria rigut de nosaltres: —Vámonos, hombres... ¡si lo sabré yo!...

¡MISA O MUERTE!

Quan he escoltat de boca de tres reclusos, separat d'ells per un passadís de reixes en el locutori desmarxat, l'amarg rosari d'iniquitats, he pensat en aquell Don Diego que esperava a les oficines, nerviós, rosegant-se les ungles, l'acabament de la nostra entrevista. He pensat en la seva veuassa murciana, trèmula de ressentiments:

—¿Sindicalistas!... ¡sindicalistas!... ¿Qué clientes tan terribles tiene usted, señor Companys!

Rancúnies, prejudicis, prevenicions... La paraula "orden" clavada amb claus en els obscurs cervells. I aquest director del penal de Figueres no deu ésser una excepció en el "Cuerpo". Al contrari. I per això, per no ésser una excepció ha estat possible aquesta fosca tragèdia del presidi espanyol. Ha estat possible aquest escarceller de la veuassa murciana i el front estret.

Ha estat possible l'odi a l'home i la desconeixença més tràgicament absoluta de la insigne tasca de pedagogia i de civilitat a realitzar.

Gener de 1929. Al Penal de Figueres començava un règim absurd de terror i continuava un règim revoltant d'espoliació.

D'ençà d'aquella data, FA VINT MESOS, uns homes estan tancats, a Figueres, en celles de càstig. Vint mesos. En celles infectes, fosques, humides, on ha calgut dormir moltes vegades sense una miserable manta, i menjar, moltes vegades també, cigrons plens de cucs amants — ho afirma, un reclus — amb oli industrial. Vint mesos.

—Unes celles on s'hi mor... — ens han dit, a Companys i a mi, en aquest locutori ple de mosques del penal de Figueres. Amadeu Sanmartín, Pere Oro, Josep Espuny, Antoni Deyesa, Manuel González i Josep Besses hi són. Algun d'ells, com una gran concessió, pot sortir al pati alguna estona. Sanmartín — puc citar, si cal, Don Diego Robles, la procedència d'aquesta notícia que vostè no pot desmentir — ha quedat gairebé cec gràcies a l'anèmia del llarguíssim càstig i a la falta d'aire, de claror i d'alimentació. Oro, un altre dels castigats, és actualment un desequilibrat: el seu lloc, senyor director, molt aviat deixarà d'ésser el penal: serà el manicomi.

Però vostè ho digué, Don Diego, un dia:

—¿Misa o muerte!...

EL PECAT DE COMPLIR AMB LA PRÒPIA CONSCIÈNCIA

Vint mesos en celles. I bé: quina pena fou el d'aquests dissortats, quina falta fou la seva perquè el seu càstig horrible es perllonguís du-

rant prop de dos anys en la celda infecta? quina?

Aquesta: Es negaren a agenollar-se durant la missa. L'Església, per caritat — si no hi haguessin altres imperatius d'ètica — hauria d'ésser la primera interessada en què el ritu catòlic fos eliminat de tots els reglaments, però d'una manera especialíssima dels reglaments de les presons. En l'esperit d'aquests homes castigats de Figueres, gràcies al reglament, no han brotat les flors blanques i blaves de la consolació; han germinat les flors vermelles de la rancúnia i de l'odi.

Ells es negaren a agenollar-se durant la missa, he dit. No es negaren a assistir a missa en la formació tal com un reglament — aquest reglament absurd — prescriu. No es negaren, pe tant, a complir amb el reglament. Es negaren a executar un gest que, pel que té de ritual, repugnava a la seva consciència. Com a presidiaris se'ls exigia la correcta assistència a la missa, i ells complien correctament l'exigència. Com a homes se'ls volia exigir que s'agenollessin davant el que en la seva consciència no existia. I no van voler agenollar-se, per complir amb el reglament i amb la pròpia consciència.

Aquell dia Don Diego Robles, amb la seva veuassa murciana, féu una frase tràgica:

—¿O misa o muerte!

I parodià, subtil:

—Salir a la plaza bien vale una misa...

L'endemà, 26 de gener de 1929, vuit o deu homes ingressaven a les celles de càstig del penal.

La majoria encara hi són.

N'hi ha un que ja no hi veu.

L'altre és un neuròdic.

Però el reglament ha estat complet.

UN RÈGIM

I a aquests homes de les celles se'ls ha negat repetidament, quan ho han demanat, sabó per rentar-se la brutícia enganxada en llargues setmanes sobre la pell anèmica. Aquests homes han hagut de dormir moltes nits sense una mala manta, fega i han hagut de passar moltes dies a pa i aigua. Aquests homes — i, mentrestant, n'han passat molts més per les celles — han hagut de respirar l'aire putrefact d'aquells caus emmetzinats per l'emanciació dels excrements.

Aquests homes — Remigi Climent, que s'ha passat quinze mesos de celda, m'ho ha contat amb els punys crispats de ràbia — no han pogut advertir — perquè no els han deixat escriure — els seus familiars, i els seus familiars, gent sense recursos gairebé sempre, han fet el viatge debades a Figueres i han hagut d'entornar-se'n sense veure el fill o l'espos i el germà reclusos a la celda.

La vehemència dels gestos d'aquests "clients" de Companys que ens parlen, en veu alta, en el locutori desmarxat, és l'executòria de la seva sinceritat. Aquests homes diuen la veritat. Aquest rostre noble de Remigi Climent no ens enganya.

I tots parlen amb veu prou alta perquè els funcionaris — i són a tocar — ho puguin sentir. Amb veu prou alta perquè la seva acusació pugui ésser, si fos falsa, desmentida. Amb veu prou alta perquè la denúncia arribi, en menys de dos minuts, a les orelles nequíssimes de Don Diego Robles. La denúncia que ens diu que el "Económico" — ¡ah, aquests admirables "Economatos" de les presons! — explota ignominiosament els reclusos que no es veuen amb cor per menjar el ranxo que se'ls assigna. Ten ignominiosament la fruita i la verdura, abundantsíssimes en el país, es paguen allà dintre a preus dobles i triples que els del mercat.

La denúncia que ens diu que les dues i tres pessetes diàries que molts reclusos guanyaven treballant en els diversos tallers del penal s'han convertit, d'un temps ençà, en setanta o vuitanta miserables cèntims, per obra i gràcia d'una estranya feina d'obstrucció.

La denúncia que ens diu que aquells centenars d'homes viuen i treballen allà dintre apilats, sense cap condició higiènica, sense cap petita distracció possible, sense cap consol de fraternitat i d'esperança, sense cap hora bona en les llargues anyades inacabables del presidi infamant... Sense altra norma de caritat, de justícia i de comprensió que les lletres hostils d'un reglament per a ús de directors de presons.

Aquells homes, més necessitats que ningú dels fersors d'una mà amiga i d'una paraula cordial, veuen passar cada dia les hores hostils i dures, sota l'ègida del guardià ferreny. Sota la veuassa murciana, trèmula de ressentiments, d'un escarceller que és diu Don Diego Robles.

D'un escarceller que ens ha dit, a Companys i a mi, com a resum del seu mètode de director:

DON DIEGO ROBLES

llegeix un discurs en un festival recent

—Yo tengo que defenderme...

Senyor Director General de Presons: Aquest home que, encarregat de la direcció d'un establiment penal com el de Figueres, pot condemnar la visió de la missió que li ha estat encarregada en aquestes paraules:

"Yo tengo que defenderme", no és un home apte. Aquest home hauria de dir, en lloc de la paraula hostil, aquesta altra:

"Jo he de comprendre."

Hi ha uns reglaments, si; hi ha unes normes estampades en un paper, hi ha una pauta. És gairebé lògic. Però cal que hi hagi, damunt d'això, un alt sentit de la justícia, de la responsabilitat, del deure. Un alt sentit dels drets humans elementals i una profunda comprensió, més que dels reglaments, de les realitats; més que de la lletra dels papers, dels dolors i de les misèries i de les injustícies que han hagut de patir aquestes vides obscures dels presidis. Aquestes vides que potser podrien acusar més del que han estat acusades.

Aquest home — que diu, des d'un lloc de tanta responsabilitat com el de Don Diego Robles —

yo tengo que defenderme, no és, senyor Director General de Presons, un home apte. Si no hi hagués altres culpes, i hi són, aquesta hauria d'ésser prou per separar-lo del seu càrrec.

JOSEP M. MASSIP

La setmana entrant, un reportatge de Francesc Madrid:

"Com es van repartir a Barcelona en 48 hores les fulles clandestines "Una nació sequestrada" d'En Blasco Ibáñez.

La façana del presidi de Figueres. Una façana com la de tots els presidis. Un ambient com el de tots els presidis. Hospital, caserna, escola? Tot s'assembla, ací, tràgicament...

HOMES D'ACCIO

Un excés de seny i de reflexió pot vorejar el grotesc tant o més que un excés de romanticisme. Està bé que els assenyats obria assenyadament, però que no caiguin en l'error de predicar que l'única actitud salvadora és la seva. La guerra d'ironies i mofes contra el revolucionarisme i l'acció directa cobreix de grotesc els qui la menen. Revela una curietat de vista espantosa. Que treballin ells amb el seu seny, però que no esmercin la força dels seus pulmons a cridar que només ells tenen el secret de l'èxit i a presentar els "altres" com uns enèrgics, uns posseïts capaçs de no més d'espantillar les solucions en vies d'engendament entre polítics i diplomàtics.

Cap moviment nacionalista no ha triomfat sense el concurs exaltat i aparentment "impolític" del poble. Al costat de les elaboracions de gabinet, i per damunt d'elles, i sovint provocant-les, empenyent-les, des-

truïnt-les, tot moviment nacionalista popular, per essència, presenta l'acció directa de l'home del carrer, de l'exaltat que, sortosament, no és polític ni diplomàtic. L'home del carrer, que és l'obrer, el menestral, el pagès, és deu a la seva feina quotidiana tot esperant l'hora. Però mentrestant escolleix els seus representants, gent del seu temps material i espiritual. I creure que en un moviment nacionalista tota la feina es fa dels gabinets i les cancelleries estànt és un error tan obvi, que sorprèn que algú pugui de bona fe predicar-ho.

M'he fet aquestes reflexions tot pensant en la figura brava de l'irlandès Michael Collins. També, ran del seu assassinat, alguns dels seus enemics polítics pretengueren disminuir el seu prestigi arribant a dir que per als irlandesos Michael Collins era ja un home liquidat abans de la seva mort. Un home liquidat! Que és com dir això! És fàcil

liquidar un home, no és tan fàcil liquidar les seves accions o les seves obres. A l'home material, a l'individu el podem acorralcar i còpia d'esforç ben conjuntat i d'injustícia; el podem matar de fam o d'un tret. No matarem, però, la projecció del seu esperit quan aquest és el de Michael Collins. I que m'entengui qui vulgui.

Calgué arribar a l'hora dels funerals perquè Irlanda tota es donés compte que havia enterrat un heroi. El destí de l'heroi, com el del geni, és d'ésser befat en vida, pels pluri-fers, els acadèmics, els prudents, els guanyapans, els caçadors de béns i d'honors de tota mena. Només el poble, de vegades, amb la millor part del seu instint, els reconeix com a tals.

¿Què havia fet Michael Collins per a mereixer l'adoració del poble irlandès i la desqualificació d'alguns polítics i periodistes? En la seva actuació hi ha coses rares i

gairebé extravagants, fets que surten de la norma, gestos exaltats i sublims. Si fos català no mancaria qui li llançés una muntanya de ridicul al damunt.

Michael Collins és el tipus del guerriller que s'ho juga tot. La seva figura sorgeix en els anys de lluita ardent dels sinn-feiners contra Anglaterra i arriba a un moment que eclipsa els altres "leaders". El curiós del cas és que la persona física del guerriller és gairebé desconeguda dels seus soldats. Són pocs els que coneixen de vista el general. I tanmateix ell exerceix damunt els seus homes una atracció fanàtica. Són les seves accions les que li donen prestigi Collins, per als

República? Monarquia? Catalunya? I, per tant, República

J. Sunyol i Garriga, a LA RAMBLA

seus homes, té quelcom de mite. I encara menys que els seus soldats el coneixen els seus enemics. Aquesta mena d'incògnit li permet de realitzar, de 1916 a 1920, una sèrie de proeses que d'altra manera no hauria pogut dur a terme. És per això que el veiem de fogoner en la màquina del ferrocarril que transporta un batalló de soldats britànics arribat a Irlanda amb la missió de capturar-lo. I tants fets com aquest.

De vegades, diu un cronista, sembla un heroi de novel·la romàntica. Per als seus compatriotes simbòlics, l'acció. Home de claríssima intel·ligència, de ràpida concepció, té grans dots d'economista que li valen la cartera d'Hisenda: la seva oraxia imponderable, el seu coneixement del país, li venen el general. Curt de paraules contrasta amb la verboseta d'un De Valera. A cada arenga d'aquest, Collins respon amb un fet d'audàcia. És el cabdill ideal dels que somien en la lliber-

tat del país. El poble irlandès l'adorava, les irlandeses sobretot. La seva promesa, més tard la seva mort, canina tota una nit per camins i muntanyes patrullats per forces enemíges, es per tal d'avisar-lo que ha estat descobert el seu amagatall, que el capturaràn a punta de dia. Quan dormia Collins? Quan descansava? Digueu que era d'una resistència excepcional? Semblava vore sis vides alhora, feia la feina de sis homes. Centenars de cases de Dublín deixaven les portes obertes a la nit per tal que Mr. Collins pogués trobar un refugi en cas de persecució o senzillament perquè entrés a descansar. I en efecte, ell entrava en el moment propici, es ficava al llit sense desvetllar ningú, dormia dues o tres hores i se'n anava sense avisar. "Ha vingut Collins", deia la bona gent, "en observar que ell havia estat ocupat". Aquest home no pronunciava discursos, no escrivia llibres. Accepta-

i signà el tractat amb Anglaterra i formà amb Griffith el Govern de l'Estat Lliure d'Irlanda. A l'hora de les terribles discussions amb els partidaris del Tractat, menats per De Valera, ell es limità a dir amb la seva fermesa de sempre: "Aquest és el pas més ferm per a la independència d'Irlanda." Irlanda encara avui ho creu així i sap la part que deu a homes del temps revolucionari com Collins.

Es absurd, és grotesc ve'r rebatjar la importància d'aquests homes d'acció. Ells són uns sembradors de fe entre el poble més que no pas els homes de gabinet. I sense la fe de tot un poble no hi ha triomf nacionalista possible. Si ens en retenim a ridiculitzar tota possibilitat revolucionària entre nosaltres, col·laborem a l'obra dels nostres destructors. Inconscientment, tal vegada. O potser, molt pitjor en art, amb tota consciència.

JOAN PUIG I FERRETER